

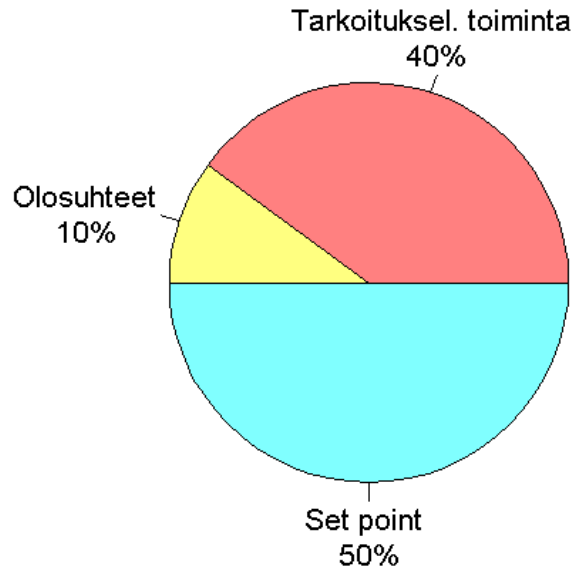
Vapaaehtoistoiminnan taloudellinen arvo

Jukka Hoffrén
HTT, Dosentti (Soveltava tilastotiede)
Helsingin yliopisto

Taustaa

- Vapaaehtoistyö lisää paitsi avunsaajien myös vapaaehtoisten itsensä hyvinvointia.
- Perinteisesti itsensä toteuttamista on Suomessa tehty palkkatyön kautta. Eläköitymisen, työttömyyden, syrjäytymisen tai työn vaikutusmahdollisuuksien kaventuessa monet etsivät itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia myös vapaaehtoistyöstä.
- Hyvinvointia tuottavat palkkatyön sijasta yhä enemmän kokemukset tarpeellisuudesta ja hyödyllisyydestä sekä merkityksellisen työn tekemisestä.
- Vapaaehtoistyön taloudellinen arvo on merkittävä, vaikka se jää nykyisin monesti puutteellisen tilastoinnin takia näkymättömiin.

Onnellisuuden osa-alueet

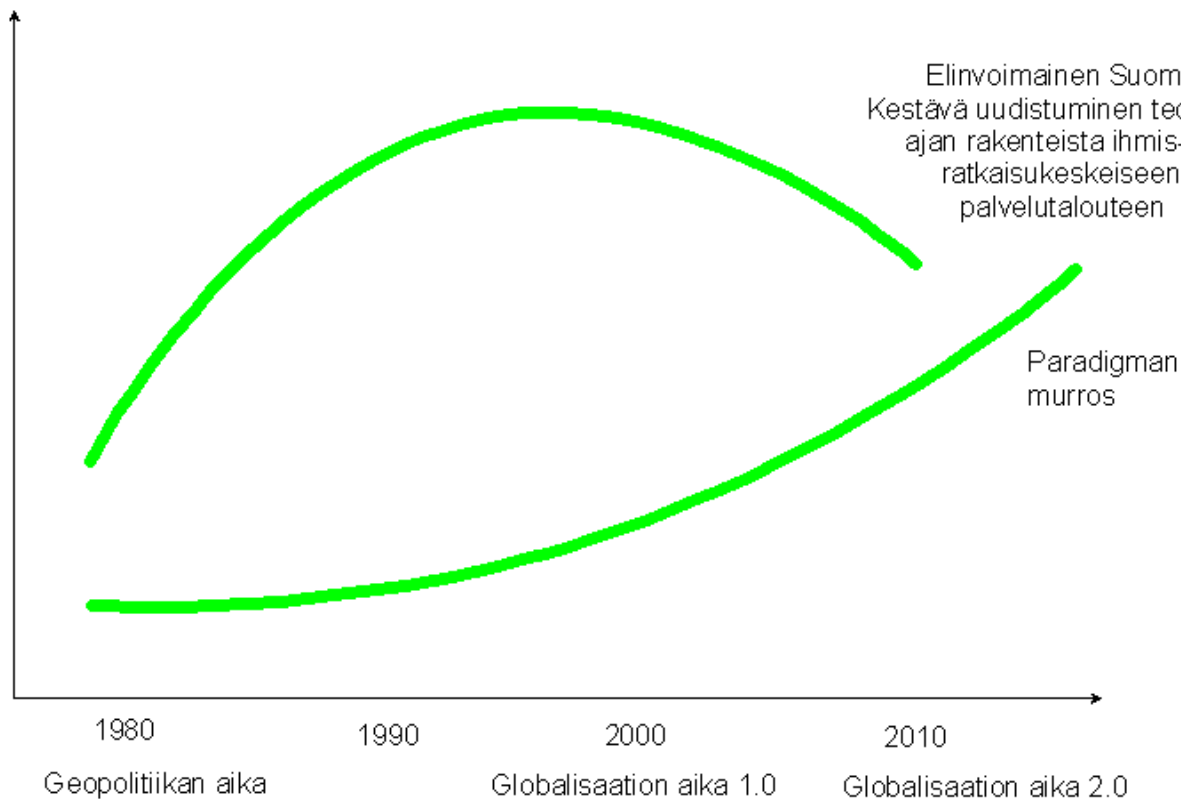
Lähde: Lyubomirsky S., K Sheldon & D. Schkade (2005), Pursuing Happiness: The architecture of sustainable change. Review of General Psychology 9, 111-131.

- Amerikkalaisten tutkijoiden laajan haastattelututkimuksen mukaan ihmisten hyvinvoinnista 40 prosenttia ihmisten tulee siitä, että heillä on jotain merkityksellistä tehtävää, jossa he voivat toteuttaa itseään. Tämä voi olla palkkatyötä, opiskelua, harrastus tai vapaaehtoistoimintaan osallistumista.
- Vain 10 prosenttia onnellisuudesta tulee ulkoisista olosuhteista kuten materiasta ja rahasta.
- Loput 50 prosenttia onnellisuudesta määräytyy ns. set pointin mukaan. Jokaisella ihmisellä on tietty onnellisuuden taso, jolle onnellisuus pyrkii aina palautumaan.
- Tutkimuksen mukaan nimenomaan merkityksellinen toiminta on ihmisten onnellisuuden ja hyvinvoinnin kannalta tärkeää.

Lyubomirsky: Kuinka onnelliseksi?

- Lyubomirsky tutkimusryhmineen vahvisti näiden tunnettujen väitteiden paikkansapitävyyden tieteellisin tutkimusmenetelmin.
 - “Inhimillisen hyveen palkkio on onnellisuus.”
 - “Toisten auttaminen tai vapaaehtoistyö hyvän asian puolesta tuo esiin taidot, resurssit, erikoisosaamisen ja luo tunteen elämän hallinnasta.”
- Hyvien tekojen lisääminen on tehokas tapa tulla onnellisemmaksi.
- Tutkimukset vapaaehtoistyöntekijöiden parissa osoittivat että vapaaehtoistyö vähentää masennusoireita ja lisää onnellisuutta, osaamisen tunnetta, itsehallintaa ja kohottaa omanarvon tuntoa.

Siirtyminen jälkiteolliseen yhteiskuntaan ja ihmisten hyvinvointi keskiöön

Pullonkaulana ei ole enää tuotanto -> teollisuustuotannon osuus taloudesta supistuu merkittävästi ja pysyvästi. Huomio on siirtynyt ihmisten kokemaan hyvinvointiin.

Sitra: Teollisesta ajasta siirrytään kohti ihmis- ja ratkaisukeskeistä palvelutaloutta.

Nurmio & Turkki (toim.): Elinvoimainen Suomi 2010.

YK:n Agenda 2030 ja hyvinvoinnin mittaaminen

- Tavoite 5.4 mukaan palkaton hoito- ja kotitaloustyö halutaan tehdä näkyväksi sekä tunnustaa niiden taloudellinen merkitys.
- Tavoite 17.19 mukaan tavoitteena on kehittää vuoteen 2030 mennessä kestävä kehityksen etenemistä seuraavia mittareita bruttokansantuote -mittarin täydennykseksi nykyisten hankkeiden pohjalta.
- Esillä on ollut nk. Aidon kehityksen indikaattorin (Genuine Progress Indicator, GPI) tyyppisen mittarin käyttöönotto, jolla seurataan Suomen hyvinvoinnin kehitystä.
- Tässä mittarissa taloudellinen arvo annetaan myös niille hyvinvointia lisääville tekijöille, joilla ei ole markkinahintaa ja jotka siksi eivät sisälly bruttokansantuotelaskelmiin.

Hyvinvointi-mittareiden lähestymistapa

- Taloustieteilijät tarkastelevat taloutta hyvin suppeasti keskittymällä vain talouden markkinatuotantoon. Vapaaehtoistyö ei kuitenkaan ole markkinatuotantoa.
- Taloustieteellisesti perustellumpi lähestymistapa on tarkastella taloutta laajemmin hyvinvoinnin näkökulmasta.
- Lisäksi hyvinvointiin vaikuttavista positiivisista tekijöistä tulee vähentää negatiiviset tekijät.
- Hyvinvointia paremmin mittaavia hyvinvointimittareita ovat Kestävän taloudellisen hyvinvoinnin mittari ISEW ja aidon kehityksen indikaattori GPI.

GPI:n laskenta

1. Tulonjaolla painotettu yksityinen kulutus (+)

2. Hyvinvointia tuottavat markkinattomat palvelut (+):

Kotitaloustyön ja vanhemmuuden arvo, korkeakoulutuksen arvo, vapaaehtoistyön arvo,
kestokulutushyödykkeiden tuottamat palvelut, maanteiden tuottama hyöty.

3. Tuotannon haitat ihmisille (-):

Rikollisuuden aiheuttamat kustannukset, vapaa-ajan menettämisen arvo, työttömyyden kustannukset, kestokulutushyödykkeiden hankinta, työmatkojen kustannukset, liikenneonnettomuuksien kustannukset.

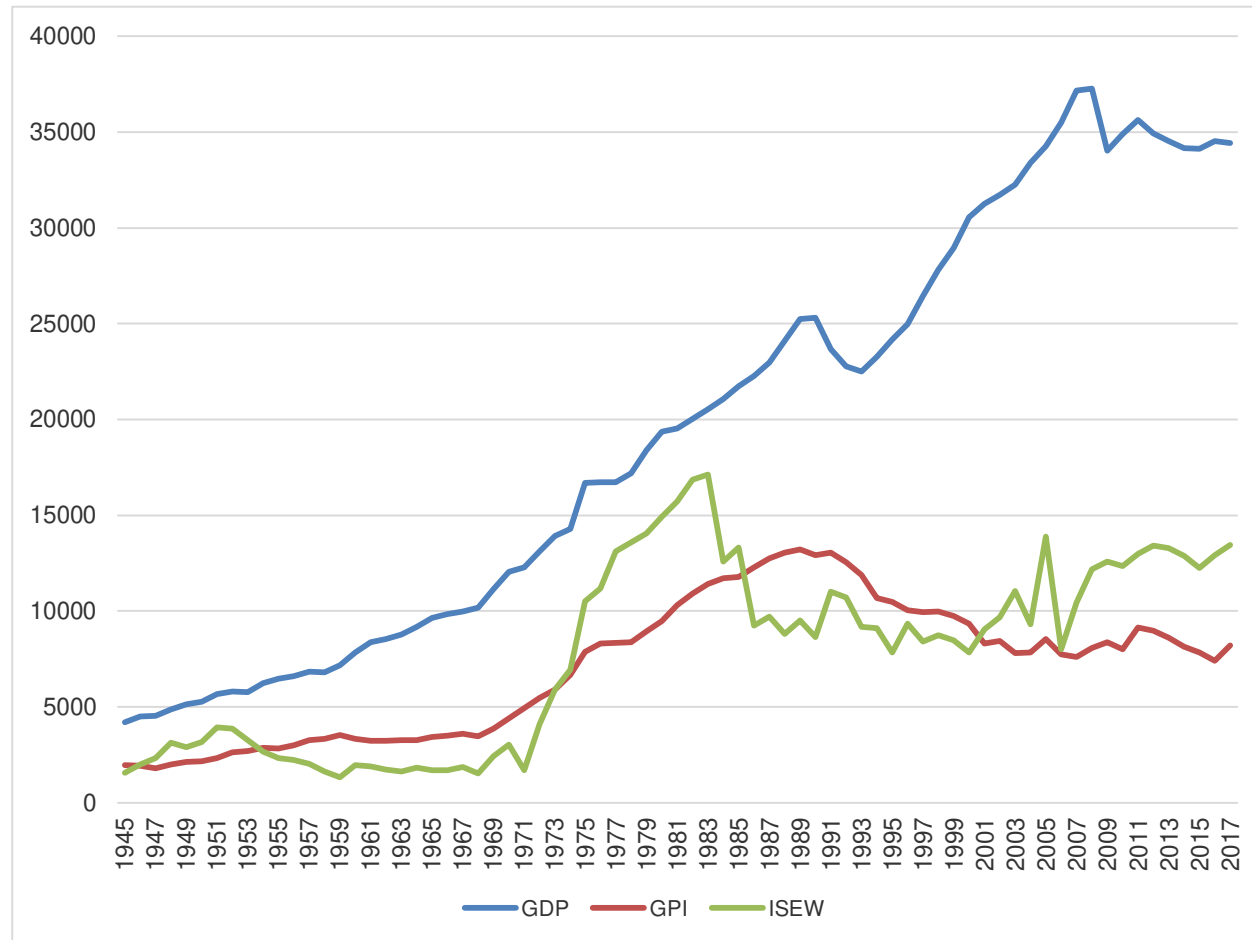
4. Ympäristön heikentyminen ja luonnonvarojen kuluminen (-)

Vesistöjen pilaantumisen kustannukset, ilmansaasteiden kustannukset, meluhaittojen kustannukset, soiden ja kosteikkojen häviäminen, maatalousmaan häviäminen, luonnontilaisten metsien häviäminen, uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö, hiilidioksidipäästöjen aiheuttamat haitat.

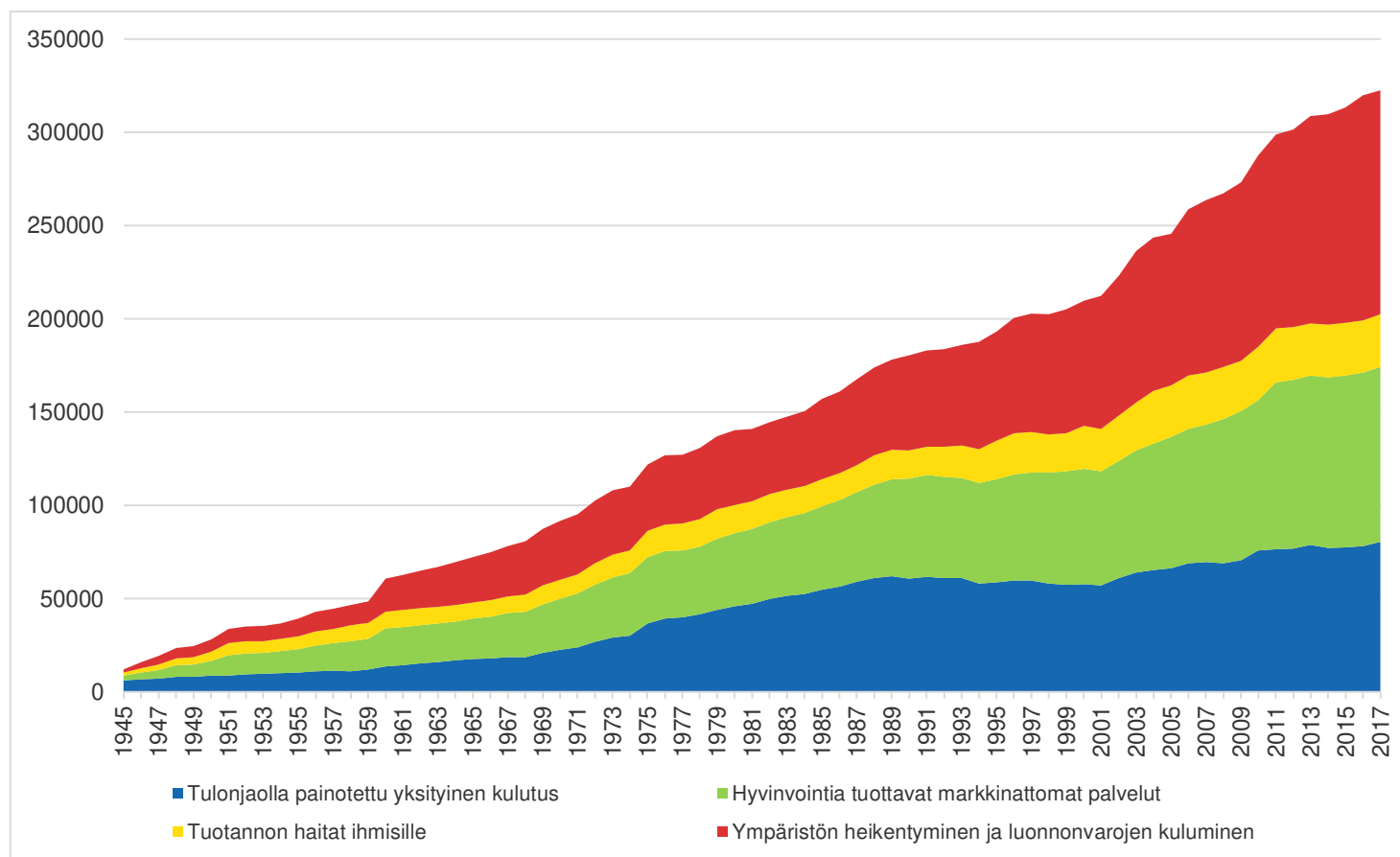
+ = vaikutus positiivinen.

- = vaikutus negatiivinen.

BKT:n, ISEW:in ja GPI:n kehitys 1945-2017 (euroa per asukas, v. 2010 reaalisin hinnoin)

Suomen GPI:n pääkomponenttien kehitys 1945–2017 (euroa per capita, rp)

Laskentametodologia

- Vapaaehtoistyön arvo saadaan kertomalla asukasta kohden vuoden aikana tehty vapaaehtoistyön määrä tunteina keskipalkalla ja työikäisen eli 15 – 74 -vuotiaan aktiiviväestön määrällä.
- Vapaaehtoistyön määrä on saatu Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksesta ja keskipalkka Tilastokeskuksen palkkatilastoista.

Vapaaehtoistyön tilastointi

- Suomessa vapaaehtoistyötä tilastoidaan Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksissa ja ajankäyttötutkimuksissa.
- Vapaa-aikatutkimuksen mukaan vuonna 2017 suomalaisista 28 prosenttia teki vapaaehtoistyötä.
- Ajankäyttötutkimukset vastaavat kertovat kuinka paljon ihmiset tekevät vapaaehtoistyötä.
- Vuonna 2009 suomalaisilla oli viikossa 47 tuntia vapaa-aikaa, josta osallistuvaan toimintaa käytettiin keskimäärin kuusi minuuttia vuorokaudessa.
 - Osallistuva toiminta pitää sisällään niin järjestötoiminnan kuin uskonnollisen osallistumisen mm. seurakuntien toimintaan.

Vapaaehtoistyön tuntihinta (?)

- Vapaaehtoistyön arvottamisen haasteena on se, katsotaanko vapaaehtoistyötä voitavan verrata suoraan palkallisesti tehtyyn työhön vai onko vapaaehtoistyö arvotettava vähempiarvoiseksi toiminnaksi?
- Vapaaehtoistyön tuntihintana on käytetty minimipalkkaa, väestön keskipalkkaa sekä työn tekemisestä aiheutuneita kustannuksia.
- Minimipalkan käyttämisen on katsottu sopivan etenkin tilanteisiin, joissa voidaan hyödyntää kouluttamatonta vapaaehtoistyövoimaa melko yksinkertaisissa tehtävissä.
 - Suomessa ei ole käytössä minimipalkkaa.
- Vastaako tämä todellisuutta, kun yhä suurempi osuus tehdystä vapaaehtoistyöstä vastaa vaativuudeltaan normaalia palkkatyötä?
 - Keskimääräinen palkkataso voi olla lähempänä todellisuutta.
 - GPI:n laskentametodologiassa kotitaloustyön tuntihinnaksi on arvioitu 90% keskipalkasta.
 - Taloustieteilijälle keskimääräisen tuntipalkan käyttäminen on perusteltua.

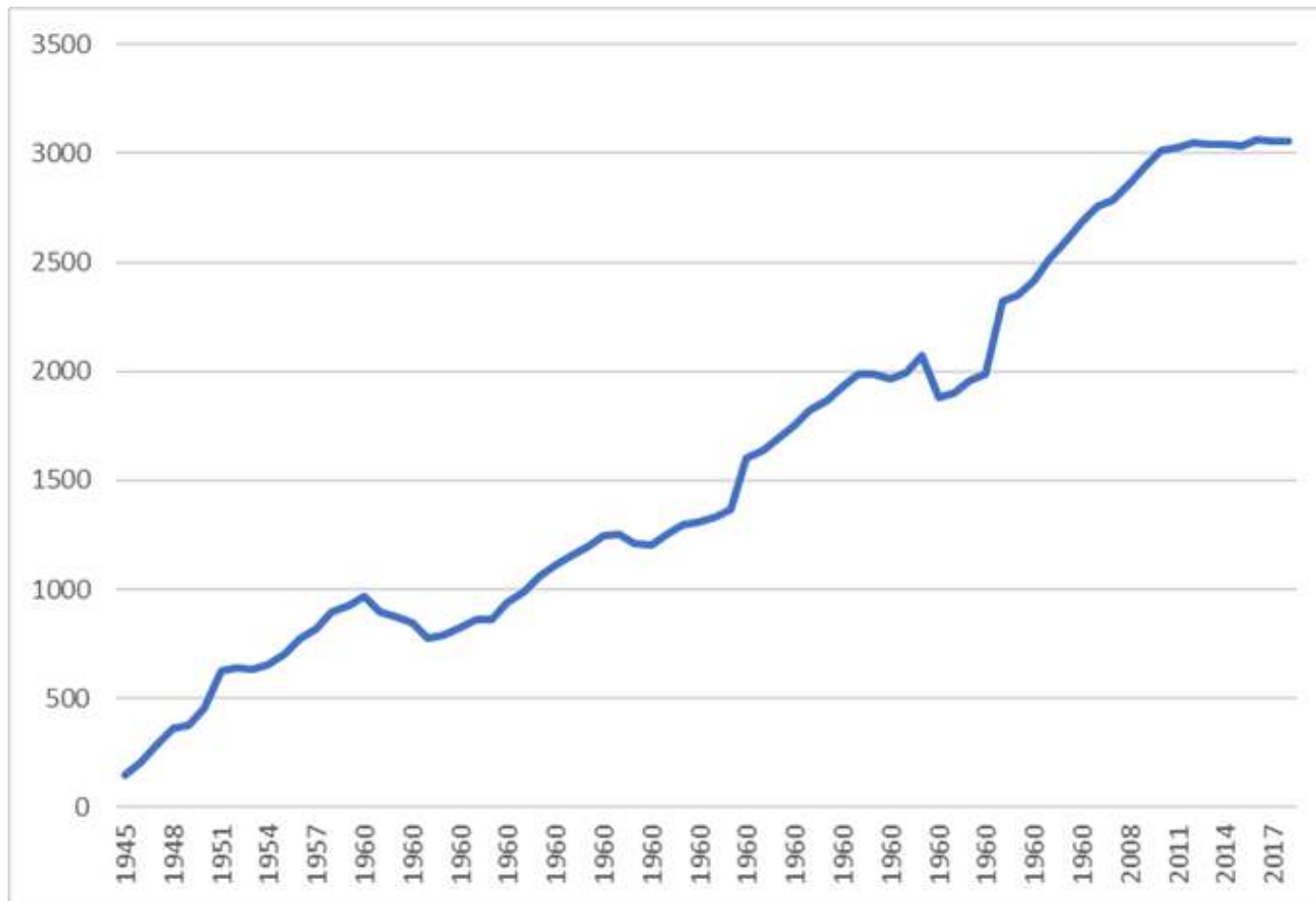
Vapaaehtoistyön tuntihinta (?)

- GPI-metodologiassa vapaaehtoistyö hinta oli suomalaisten keskipalkka eli 17,1 euroa tunnilta vuonna 2009, kun taas kotitaloustyön arvona käytetään alempaa hintaa 11,7 euroa/tunti, joka on 76,1 prosenttia keskipalkasta.
- Tämä perustuu ajatukseen, että kotitaloustyöt ovat yksinkertaisempia ja edullisempia kuin keskimääräinen palkkatyö.
- Arvio alemmasta tuntihinnasta on saatu Hilikka Tainion (1991) Etlalle tekemästä tutkimuksesta.
- Vapaaehtoistyön katsotaan puolestaan olevan yhtä arvokasta kuin palkkatyönkin.

Vapaaehtoistyö osana GPI -mittaria

- GPI-mittari ottaa huomioon palkattoman kotitaloustyön ja vanhemmuuden, korkeakoulutuksen, liikenneväylien ja kestokulutustavaroiden tuottaman hyödyn sekä vapaaehtoistyön arvon hyvinvointia lisäävinä tekijöinä.
- Näiden kaikkien ns. markkinattomien, hyvinvointia nostavien tekijöiden kokonaisarvo vuonna 2018 oli 94,6 miljardia euroa.
 - Kotitaloustyön ja vanhemmuuden arvo on 63,4 miljardia euroa (63,8%)
 - Korkeakoulutuksen uutta luova hyöty on 15,2 miljardia euroa (16,1%)
 - Kestokulutustavaroista saatava hyöty on 14,4 miljardia (15,2%)
 - Teiden ja katujen tuottama hyöty on 1,6 miljardia (1,7%)
 - Vapaaehtoistyön arvo on 3 miljardia (3,2%).

Vapaaehtoistyön arvon kehitys 1945-2018, 1000 euroa vuoden 2010 hinnoin

Vapaaehtoistyö kansantaloudessa

- Vapaaehtoistyön kokonaistaloudellinen arvo, yli kolme miljardia euroa, on 1,5 prosenttia Suomen bruttokansantuotteen arvosta. Arvo vastaa muiden maiden vastaavia laskelmia.
- Kanadan tilastoviraston tekemän arvion mukaan vapaaehtoistyön arvonlisäys vastaa 1,4 prosenttia Kanadan bruttokansantuotteesta, mikä vastaa Kanadan maa- ja metsätalouden BKT-osuutta.
- Belgiassa vapaaehtoistyön arvoksi on arvioitu 0,8 prosenttia bruttokansantuotteesta, Uudessa-Seelannissa 2,3 prosenttia ja Japanissa yksi prosentti.

Vapaaehtoistyö näkyväksi osaksi hyvinvointia ja yhteiskuntaa

- Hyvinvointivaltiota vaivannut rahoituskriisi on lisännyt ns. kolmannen sektorin merkitystä hyvinvointivaltion peruspalvelujen tuottamisessa.
- Vapaaehtoistyöllä korvataan nyt osaksi aiemmin hyvinvointivaltion ylläpitämiä julkisia palveluita.
- Samalla joudutaan toiminnan kustannuksia ja tuottoja arvioimaan aiempaa enemmän.

Lopuksi

- Vapaaehtoistoiminnan tilastoinnin parantaminen vaatii jatkossa kattavampaa tietoa vapaaehtoistehtävien vaativuuden jakautumisesta ja niihin käytetystä ajasta.
- Palkkatyössä käytetty työajanseuranta sopii kuitenkin huonosti perinteisiin käsityksiin vapaaehtoistyöstä, ja monesti yritykset seurata työaika laiminlyödään joko välinpitämättömyyttä tai tarkoituksellisesti.
- Kuitenkin järjestöille oman toiminnan laajuuden ja vaikuttavuuden kuvaaminen, esimerkiksi rahoitusta haettaessa on tärkeää.

Kiitos!

Jukka.hoffren@helsinki.fi